

Transkripsjon av podcast om totalberedskapskurs

Transkripsjonen er gjort av kunstig intelligens, og kan inneholde feil.

Else-May Botten

For folk og natur en podcast av Statsforvalteren i Møre og Romsdal.

Lars L. Jacobsen

I denne episoden av «For Folk og natur» skal vi snakke om totalforsvaret. Totalforsvaret er betegnelsen på samarbeidet mellom militære og sivile i Norge som skal beskytte landet mot kriser, konflikter og krig. Cirka hundreogtjue toppledere i Møre og Romsdal har de siste 2 åra vært gjennom et 5 dagers totalberedskapskurs for å forstå den tida vi lever i og for å bli beredt for eventuelle kriser og krig. Bak kurset står statsforvalter Else-May Botten sammen med politisjefen og distriktssjefen i Heimevernet. Kurset har blitt svært populært, og er ønsket over hele landet. I studio er kommunikasjonsleder Lena Skattum Sandvik i samtale med statsforvalter Else-May Botten.

Lena S. Sandvik

Du er superpopulær for tiden med et totalberedskapskurs. Hva skjer?

Else-May Botten

Ja, nei, det kan en jo begynne å lure på (latter). Jeg tror kanskje at vi har jobbet fram et konsept her i Møre og Romsdal, som jeg tror resten av landet også trenger. For det handler rett og slett om å forstå den tiden vi står i, og rigge oss for større utfordringer, og jeg tror det er viktig at vi kan trygge ledere med god kompetanse, men også at vi bygger et lag som gjør at det er lett å ta kontakt med andre hvis du trenger hjelp, at du vet hvem som har ulikt ansvar i forhold til totalberedskapen.

Lena S. Sandvik

Men kan vi ikke begynne litt fra starten Else-May, for dette her fikk du ide til når du gikk på Forsvarets sjefskurs, kan du ikke fortelle litt hva som skjedde?

Else-May Botten

Ja, det var jo 13 uker med på kurs høsten 23. Og da var Nord-Europa hovedtema, men vi gikk jo gjennom alle forsvarsgrenene og lærte ganske mye i forhold til det. Lærte om den sivile beredskapen. Og vi reiste ganske mye i Europa, så det ga veldig god innsikt i forhold til situasjonen vi stod i, og de ulike rollene vi har da, i fra regjeringen og ned til hver enkelt person.

Lena S. Sandvik

Hva var det som ble særlig viktig for deg i løpet av det kurset?

Else-May Botten

Ja, det var vel kanskje turen innom Brussel der Jens Stoltenberg fortsatt var på post, og jeg stilte et konkret spørsmål: Hva er det viktigste jeg skal ta med hjem til Norge etter vi har vært her? Og da sa han: Økt kriseforståelse. Og da måtte jeg begynne å forvalte den tanken da, og finne ut hvordan jeg kunne rigge det i mitt fylke.

Lena S. Sandvik

Men økt kriseforståelse hva er det som egentlig ligger i det?

Else-May Botten

Jeg tenker at det er viktig at vi vet hva som foregår rundt omkring i verden og hvordan det kan påvirke oss. Både hvordan det påvirker oss i dag, men også hvordan det kan påvirke oss framover. Hva slags situasjon Norge kan komme i, og at vi klarer å være forberedt da, at vi har en motstandskraft i befolkningen i forsvaret vårt og i totalforsvaret, sånn at vi faktisk er forberedt på noe som vi ikke har vært med på før. Det er svært få i Norge, som for eksempel levde under andre verdenskrig nå, og som på en måte ... Ja, kan formidle hva vi er nødt til å tenke på. Og det vi er nødt til å forberede oss på i dag er en helt annen situasjon. Helt andre angrepsstilstander enn det som var da.

Lena S. Sandvik

Vil det si at vi forbereder oss på krise og krig?

Else-May Botten

Ja det vil det. Men i en helt annen setting, og det må jo tilpasses vår tid. Og så er det jo litt sånn at kanskje alle i Norge har tenkt at vi aldri skulle komme dit igjen, at vi har levd i en dyp fred, og vi synes at det er utrolig godt å bare være i den den sfæren inn i hodet. Og så tenker at litt sånn: nei, dette her blir det ikke noe. Det skjer bare rundt oss eller det er andre som blir berørt. Men allerede i dag er vi jo berørt i forhold til ulike cyberangrep, hacking, altså mange ting som skjer allerede i dag. Både i Norge, men også rundt oss.

Lena S. Sandvik

Men, hva gjorde du da, når du fikk dette på en måte «oppdraget» av Jens Stoltenberg og dro hjem, hva er det som satte i gang dette kurset?

Else-May Botten

Nei altså, jeg tenkte jo egentlig på at dette kurset var så perfekt laget at den riggen kunne tas med hjem til Møre og Romsdal. Selvfølgelig kunne jeg ikke bare toppledere ta 12, 13 ukers fri fra jobb, men vi kunne finne et konsept som passer Møre og Romsdal. Så da tok jeg kontakt med politimesteren og distriktssjefen i HV 11 og spurte dem om de synes at

det her var spennende. Og når jeg kom med det forslaget så klappa politimesteren. Og det var jo litt morsomt i seg selv, for vi satt jo bare tre stykker i det rommet, så tenkte jeg: Jøss. Dette var kanskje treff. Ja, det falt i god jord, og så begynte vi å snakke om hvordan vi kunne rigge et sånt type kurs i Møre og Romsdal. Da var jeg veldig opptatt av at jeg ville ha med både fra offentlig og privat sektor, og at vi skulle være her så lenge at vi rakk å komme inn i den her «bobla» sånn at vi virkelig fikk mye kunnskap overført til dem som kom.

Else-May Botten

Men og fordi at de skal føle seg trygge på tur ut etterpå.

Lena S. Sandvik

Og så tok du også med deg litt fra populære tv serier.

Else-May Botten

Ja, ja det var jo nesten «kompani Botten» det her da vet du, for vi dro jo til Setnesmoen, og det var jo takket være HV 11s distriktssjef Richard Moen som sa at vi kunne få komme dit. De har tatt kost og losji på alle kursene. Det er jo kjempebra og det er jo perfekt i forhold til det her at vi skal være i en boble over tid, fordi at når de kommer inn på mandagsmorgen så er det jo faktisk sånn at de skal være på Setnesmoen fram til fredags ettermiddag. Og jeg ser veldig stor forskjell på når de kommer inn den porten på mandagen. Da lurer på ja, var det riktig valg det her nå? Å sette av de her fem dagene? Ifra de går ut porten på fredags ettermiddag og er veldig godt fornøyd og klar til å ta større ansvar.

Lena S. Sandvik

Hvordan er det du ser det?

Else-May Botten

Ja, du bare ser det på hele holdningen. Engasjementet, tryggheten. Det er virkelig trygge ledere som går ut der. Altså du ser det på dem at de virkelig har fått med seg noe, og at de har fått inspirasjon til å kunne gjøre en enda bedre jobb i forhold til å trygge dem som de har ansvaret for til vanlig.

Lena S. Sandvik

Hvor mange kurs har du hatt nå?

Else-May Botten

Vi har hatt 4 og det blir flere. Det som er litt artig er at jeg var jo ferdig på sjefskurset høsten. 23. 10. desember var vi ferdig, og så begynte vi første kurs i mai 24. Så vi brukte ikke veldig lang tid på å rigge det her. Og det var jo litt av kluet at jeg mente at vi 3 da, i det her trekløveret, vi måtte være arrangører fordi vi som har på en måte konseptet og eide

det, og burde lede for å få det ut sånn som vi ønsket. Det er ikke så lett å bare si at noen andre skal ta det, når du har den ideen og det engasjementet selv.

Lena S. Sandvik

Så det er dere 3 sjefene som holder i hele opplegget?

Else-May Botten

Ja det er det. Vi får jo litt hjelp, men samtidig så er det stort sett vi som er der hele tiden å bygger det laget som vi skal jobbe med da.

Lena S. Sandvik

Forstå din tid har du, eller dere, kalt dette her kurset. Du sier de går ut som nye mennesker? Hva er det de har forstått når de går ut?

Else-May Botten

Jeg tror at hvis du leder, så er du nødt til å forstå den tiden du leder til. Du kan ikke lede på en måte som passer for noen år tilbake, for utviklingen skjer veldig raskt. Så jeg tenker at det er viktig at du kan historien. Derfor så har vi historisk bakteppe som ett av temaene eller en av dagene. Da jobber vi grundig med det for å skjønne hva som skjer i de ulike landene der det er krig i dag for eksempel.

Lena S. Sandvik

Hvor lang tid går dere tilbake?

Else-May Botten

Nei, da er det liksom på tusentallet cirka og så fram til nå, og det vi har skikkelig grundig historiegjennomgang både i forhold til Russland, Ukraina. Og for oss i Norge så er det ganske viktig å forstå den historien som både Russland og Ukraina har for å skjønne hva det er som egentlig skjer i dag. Og så skal jo vi håndtere det. Og hva er det det betyr for oss framover. Den kunnskapen er helt grunnleggende for å kunne skjønne hva, og hvordan vi skal forholde oss til det.

Lena S. Sandvik

Er det Russland og Ukraina som får mest oppmerksomhet?

Else-May Botten

Ja, vi har veldig god gjennomgang på historien på dem, men vi jobber veldig mye med både situasjon i Gaza, men også med stormakter som Kina og USA. Om hvordan de har utviklet seg over tid og hvordan de påvirker oss både i dag og hvordan det kan bli framover.

Lena S. Sandvik

Da har vi snakket om historisk bakteppe. Det er en dag. Hva skjer videre de neste dagene?

Else-May Botten

Ja den første dagen er jo «vår tids utfordringer». Vi starter jo på en måte der og nå har det jo vært 3 store saker i Stortinget som har som vi har tatt fram. Det ene er jo langtidsplanen for forsvaret som det er viktig å på en måte ha en forståelse for. Og så har vi hatt totalberedskapsmeldingen. Og i mai i år, så kom jo nasjonal sikkerhetsstrategi, så alle de 3 dokumentene har på en måte vært en viktig Start på kurset, for hva det er som skjer akkurat nå. Og så har vi tatt historisk bakteppe på dag 2 og den sikkerhetspolitiske situasjonen er da på tredje dag. Da går vi jo kanskje enda mer inn i det, men samtidig så går vi også litt mer ut og ser hva som skjer i verden. Hva slags uro er det, og hvordan vil den påvirke oss?

Else-May Botten

Og så den fjerde Dagen, så har vi totalberedskap nasjonalt, regionalt og lokalt. Og vi går gjennom hvordan vi jobber i forhold til Nato sine krav om motstandskraft i Norge, hva som er viktig der. Og siste Dagen så er det øvelse. Da jobber vi i grupper. De får en case som utvikler seg utover dagen og som avsluttes med ei reell oppgave som den ene gruppen har da overfor alle andre. Så de har egentlig vært gjennom utrolig mye, som bygger både kompetanse og det laget som vi er opptatt av.

Lena S. Sandvik

Ja, si litt mer om det laget. Hva er et lag i totalberedskapssammenheng.

Else-May Botten

Ja, det handler om at alle egentlig er nødt til å snu tankegangen fra «dem» til «vi» fordi at det er så lett å si at: Ja, men hvis det og det skjer så skal dem hjelpe oss, eller da skal dem gjøre det. Men vi prøver hele tiden å tenke på hva det er «du» skal gjøre. Og alle i Norge har jo en aksje i det.

Og det innbyggerne først og fremst skal ha klart, det er jo egenberedskapen. Og så må vi passe på at alle de aktørene som har et ansvar, jeg skulle si både blålysetene, men også andre, hvilke oppgaver og roller vi har hver enkelt. Sånn at vi er veldig gode på å vite hva vi selv skal gjøre, men også hva andre gjør. Sånn at vi vet hvem det er som vi spiller på lag med, og hvordan vi jobber så laget er best mulig.

Lena S. Sandvik

Og du har både næring og forvaltning med. Kan du si noe om hovedoppgavene deres?

Else-May Botten

Til næringa? Ja, det kan jeg absolutt gjøre, altså. Det er viktig også der å tenke egenberedskap. Det er å se på hvordan planverk man har, om det er oppdatert, og hvilke øvelser man bør ha på det planverket sånn at både ledelsen og ansatte er trent til det å stå i de ulike situasjonene. Så er det viktig at de kjenner markedet sitt. Hva er utfordringene i markedet der man handler med andre land? Er det noe land man må være mye mer obs på i forhold til hva man både deler av informasjon og eventuelt kjøper selv. Og så er det viktig at man går gjennom leverandørkjeden sin. Hva skjer om det er noe sårbarhet der i forhold til ja, de ulike leddene da, sånn at man faktisk kjenner dem som er i den leverandørkjeden og kan føle seg trygg i alle ledd. Det er kjempeviktig. Det er en veldig god start.

Lena S. Sandvik

Du pleier å si at vi ikke er bedre enn det svakeste leddet.

Else-May Botten

Det er helt riktig og det å prøve å stoppe at vi har svake ledd, det er jo det som er viktig her, og det gjelder jo alle ansatte, for eksempel i ulike bedrifter. At man trener på det her med cybersikkerhet, at man ikke går på en smell med at noen ansatte trykker feil eller ja gir tilgang da til informasjon.

Lena S. Sandvik

Du dette her kurset ditt, uansett hvor du går, så er det noen som sier «Dette vil vi være med på» og du snakker om «ringer i vann».

Else-May Botten

Ja, for det første, så når vi er på kurs da, så er jeg veldig opptatt av å si at tanken min var å gi en gave videre til fylket mitt. I forhold til at jeg var så heldig å få gå på det kurset som jeg gikk på. Og jeg tror mange har tenkt over det at de har gått på det kurset her, at de og vil gi videre. Og det er jo egentlig her effekten ligger. At når de har gått på det kurset og er inspirert og føler seg mye tryggere i rollen da gir de videre, og da starter de med ulike aktiviteter.

Kommunene for eksempel kan jo ha folkemøte eller beredskapsdager. De kan gå rundt og ha informasjon til ulike grender hvis det er litt ute i distriktet, eller så har de ulike samlingspunkt. De har arrangement og informasjonsmøter i kommunen. Øvelser. Sånne ting som dette får de gjort. Når det gjelder næringsliv så er det jo rett og slett at de får et helt annet fokus i hvem de jobber med i markedet og dem de jobber med på utvikling. De blir mye mer obs på hvem det er som driver etterretning i Norge, sant? Hvem er det vi skal være litt obs på her nå? Vi bør ikke gå rundt og være naive lenger, og vi må jo passe på hverandre rett og slett.

Lena S. Sandvik

I god kompani Lauritzen ånd, Else-May, så står du opp grytidlig om morgenen og pisker deltagerne ut.

Else-May Botten

Ja, jeg gjorde det første kurset for å skremme dem littegrann. Så de ble vekt halv 6 om morgenen med sånn skikkelig ekkel lyd, sånne der bjeller som de har i militæret som du slår på da, så da skal jeg love at dem spratt opp. Og da skulle alle sammen ut.

Lena S. Sandvik

Og det var regn.

Else-May Botten

I regnet, og det var det som var helt fantastisk, da. Det var akkurat den ene timen de skulle ut at det regnet den uka. Så vi fikk litt action i forhold til vær, men det er også det å få dem ut og gjøre andre oppgaver enn bare å ha den her teorien da.

Lena S. Sandvik

Måtte de krype i søle?

Else-May Botten

Nei, det måtte de ikke. Det var vel egentlig forsvaret som satte en stopper for meg der, for jeg hadde lyst til at de skulle få prøvd. Men sånn blei det ikke.

Lena S. Sandvik

Nei, men litt hjernetrim måtte til.

Else-May Botten

Ja og litt sånn uteaktiviteter og lagbygging det og.

Lena S. Sandvik

Og så ble det skikkelig kriseøvelse etterpå.

Else-May Botten

Ja det var det.

Lena S. Sandvik

Og med den gangen på det første kurset så var Frode Amundsen, som er sjef i Heimevernet, og han ble mektig imponert over kurset han så. Hva tenker du om å få en sånn tilbakemelding?

Else-May Botten

Nei det er jo kjempehyggelig, og vi var jo veldig glad for at Frode kunne komme på kurset og sette i gang den her øvelsen da. For jeg synes jo det er stor stas, og at han i tillegg ble imponert. Det sier jo mye, og det er jo veldig fint for oss som ønsker at også flere fylker skal gjøre det her. Så har han en viktig rolle med å fortelle om det her i den sammenhengen i forsvaret da.

Lena S. Sandvik

Og også direktør for Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Elisabeth Aarsæter. Hun har også heiet fram Møre og Romsdal som et godt eksempel som andre bør følge etter på dette kurset.

Else-May Botten

Ja, og det er jo også utrolig bra. Jeg tror de ser effekten av det som har skjedd og ser på en måte den gode aktiviteten det skaper og ikke minst bevissthet og kompetansen som gjør at vi får tryggere ledere. Og det trengs det jo hele veien ikke sant? Det er jo viktig for alle, og de to har jo viktige roller. Så det vi har gjort da, det er jo at vi har prøvd å inspirere de andre statsforvalterne og vi har fortalt om det her kurset, hvordan vi har jobbet, og vi har ønsket å dele alt i forhold til alt vi rigger. Så både Trøndelag og Telemark og Vestfold og Rogaland har allerede kjørt egne kurs.

Lena S. Sandvik

Og flere blir det.

Else-May Botten

Og flere blir det. Vi har i hvert fall 2 nye fylker som er i god driv til å planlegge her nå, og det er jo kjempeartig.

Lena S. Sandvik

Ja det må være gøy. Ja, det her har virkelig skapt ringer i vann?

Else-May Botten

Det har jeg faktisk det.

Lena S. Sandvik

Du har jo fått pris for dette her også Else-May. Norsk totalforsvarsforum sin pris i sivil sektor i 2024. Den gikk til deg.

Else-May Botten

Ja, og det var jo veldig artig at de har lagt merke til den jobben som har vært gjort. De har også vært veldig glad for at jeg som statsforvalter har tatt tak i dette her og laget det kurset. Jeg tror de ville heie ekstra på grunn av det, og det er jo prisverdig også.

Lena S. Sandvik

Ja, og så er det flere som har fått priser i etterstrømmen av det?

Else-May Botten

Ja, det er litt sånn ringer i vann det også da. Ja, det er jo morsomt for Roar Strøm i fra Nrk Møre og Romsdal. Han har laget en kortreportasje, men også med film inni med overskrifter: «Nå er det alvor». Der har han vært med meg på arbeid i ulike settinger og litt i fritida, og for ei lita stund siden så sendte han meg melding om at han akkurat hadde mottatt journalistprisen tjuetjuefire for akkurat den reportasjen.

Lena S. Sandvik

Så her har dere jobbet godt i lag. Hederlig omtale fikk han, og han var med på kurset og. Han ble vel imponert han også.

Else-May Botten

Sikkert. Det var veldig artig. Bra at de stiller opp. Nrk har jo også en viktig rolle i forhold til beredskap, så det er jo viktig at de er med også.

Lars L. Jacobsen

Du har møtt statsforvalter Else-May Botten i samtale med kommunikasjonsleder og produsent Lena Skattum Sandvik. Jeg, Lars Levende Jacobsen, har stått for det tekniske. På gjenhør.